

ФАХОВО-МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ НА ЗАСАДАХ ДОСЛІДЖЕННЯ PISA-2018

Семеног Олена Миколаївна,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови і літератури
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
ORCID ID: 0000-0002-8697-8602
Web of Science: E-2994-2018
Scopus Author ID: 57207763280

Плужник Юлія Валеріївна,

спеціаліст вищої категорії,
учитель зарубіжної літератури, української мови і літератури
Роменської загальноосвітньої школи I–III ступенів № 5 Роменської міської ради Сумської області;
магістрантка
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
ORCID ID: 0009-0004-3255-3088

У статті окреслено змістове та методичне забезпечення підготовки майбутніх учителів-словесників до формування читацької грамотності учнів НУШ на уроках зарубіжної літератури на засадах дослідження PISA-2018.

З урахуванням «Національного звіту за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018», аналізу модельних навчальних програм із зарубіжної літератури у 5 класі з'ясовано змістове наповнення поняття «читацька грамотність» як здатності особи до широкого розуміння тексту, пошуку нової інформації, її відтворення та використання, інтерпретації змісту й формулювання власних умовиводів, осмислення й оцінювання змісту та форми тексту.

Окреслено, що міжнародне дослідження PISA-2018 та результати оцінювання зовнішнього незалежного оцінювання за останні п'ять років свідчать про недоліки в освітньому процесі та зумовили актуалізацію необхідних методів та інструментів для поліпшення ситуації.

З'ясовано, що модельні програми із зарубіжної літератури у 5–6 класах та підручники, розроблені на основі модельних програм, містять необхідну джерельну базу, щоб забезпечити успішний перехід від початкової освіти до базової середньої, а також на поступове набуття учнями предметних знань і розвиток читацької грамотності, яка передбачає здатність взаємодіяти з текстом на більш глибокому, інтерпретаційному рівні; критично оцінювати отриману інформацію, висувати власні гіпотези на основі прочитаного, застосовувати її в реальних життєвих ситуаціях. Це група умінь, що ґрунтуються на вияві, сприйнятті, осмисленні, усвідомленні, адекватному розумінні смислової інформації, її аналізі; здатність читати і писати; вміння викладати свої думки відповідно до мовних норм; вміння трансформувати інформацію; вміння виявляти інформацію, надану в тексті в неявному вигляді, доводити надійність аргументів, підкріплюючи власні висновки фактами з тексту та неявними доказами, висловлювати припущення щодо нового розуміння тексту після його аналізу і добору контраргументів.

Розроблені вправи і завдання спрямовані на формування у школярів читацької грамотності, яка передбачає здатність взаємодіяти з текстом на більш глибокому, інтерпретаційному рівні; критично оцінювати отриману інформацію, висувати власні гіпотези на основі прочитаного, застосовувати її в реальних життєвих ситуаціях. Це група умінь, що ґрунтуються на вияві, сприйнятті, осмисленні, усвідомленні, адекватному розумінні смислової інформації, її аналізі; здатність читати і писати; вміння викладати свої думки відповідно до мовних норм; вміння трансформувати інформацію; вміння виявляти інформацію, надану в тексті в неявному вигляді, доводити надійність аргументів, підкріплюючи власні висновки фактами з тексту та неявними доказами, висловлювати припущення щодо нового розуміння тексту після його аналізу і добору контраргументів.

Ключові слова: дослідження PISA, читацька грамотність, ключові компетентності, НУШ, критичне мислення, компетентний читач, модельна навчальна програма, тестові завдання.

Semenog Olena, Pluzhnyk Yulia. Training of future teachers for the formation of reading literacy of students on the basis of the PISA-2018 research

The article outlines the content and methodical provision of training future language teachers for the formation of students' reading literacy in lessons of foreign literature on the basis of the PISA-2018 study.

Taking into account the framework of the "National report on the results of the international study of the quality of education PISA-2018", the analysis of model curriculum on foreign literature in 5 grades, the content of the concept of "reading literacy" as a person's ability to widely understand the text, search for new information, its reproduction and use, interpretation of the content and formulation of own conclusions, understanding and evaluation of the content and form of the text.

It is outlined that the international study PISA-2018 and the results of the assessment of external independent evaluation for the past five years indicate shortcomings in the educational process and led to the updating of the necessary methods and tools to improve the situation.

It was found that model programs on foreign literature in grades 5–6 and textbooks developed on the basis of model programs contain the necessary source base to ensure a successful transition from primary education to basic secondary education, as well as the gradual acquisition of subject knowledge and development by students reading literacy as a key competence.

The developed exercises and tasks are aimed at the formation of reading literacy in schoolchildren, which involves the ability to interact with the text at a deeper, interpretive level; critically evaluate the received information, put forward one's own hypotheses based on the reading, apply it in real life situations.

This is a group of skills based on detection, perception, comprehension, awareness, adequate understanding of semantic information, its analysis; ability to read and write; express their thoughts in accordance with language norms; transform information; the ability to

detect information provided in the text in an implicit form, to prove the reliability of arguments, supporting one's own conclusions with facts from the text and implicit evidence, to make assumptions about a new understanding of the text after analyzing it and selecting counterarguments.

Key words: PISA study, reading literacy, external examination, key competences, NUS, critical thinking, competent reader, model curriculum, test tasks.

Вступ. Наскрізнi уміння «читання з розумінням», здатність сприймати, аналізувати, оцінювати письмовий текст з урахуванням результатів міжнародного дослідження якості освіти PISA визначено ключовими у навчанні української і зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) [7]. Міжнародне порівняльне дослідження якості освіти PISA, що проводилось у 2018 р., стосувалось перевірки у підлітків здатності читати: сприймати текст, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати зміст та форми тексту.

У дослідженні взяли участь учні і студенти віком до п'ятнадцяти років з 90 країн світу. Як зазначено в документі [10], учасники з України набрали в середньому лише 466 балів із 1000 можливих (<https://testportal.gov.ua/zvity-dani-4/>). У частини респондентів наявні складнощі в розумінні відомих категорій у новому контексті, низький рівень умінь здійснювати пошук актуальної інформації в тексті і з'ясувати його основну ідею, працювати з фактами в тексті, припускати, критично їх оцінювати, а не лише переказувати сюжет [3; 10]. З-поміж причин доволі посередніх показників фахівці називають значний розрив між результатами учнів шкіл різних ЗЗСО й елітних спеціалізованих закладів освіти; недостатню увагу до аналізу реальних життєвих проблем у текстах як у ЗЗСО, так і у фахово-методичній підготовці майбутніх учителів.

То ж основна мета, зазначена у «Стратегії розвитку читання на період до 2032 року» (2023) [19], – формування звички й потреби в читанні як обов'язкового компонента життєвої стратегії громадян, поліпшення читацької грамотності та сприяння розвитку людського потенціалу, – критично важлива для української освіти і має знайти відображення в підготовці майбутніх учителів-словесників у закладах вищої педагогічної освіти. Поділяємо думку авторів модельної навчальної програми «Зарубіжна література. 5–6 класи» О. Ніколенко, О. Ісаєва, Ж. Клименко та ін. [13], що наразі не лише дитині, а й дорослим важливо допомогти усвідомити, що читання – це не марнування часу, а можливість здобути безцінний психологічний, соціокультурний і, зрештою, життєвий досвід.

Опитування вчителів-словесників Сумської області, випускників бакалаврату і магістратури 014.01 «Середня освіта (українська мова і література)» у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка засвідчило потребу включення до фахово-методичної підготовки низки тем стосовно модельних програм для 5–6 і 7–9 класів НУШ, а також вправ і завдань, що спрямовані на формування у школярів читацької грамотності з урахуванням результатів міжнародного дослідження якості освіти PISA.

Актуальність теми читання, читацької грамотності зазначена в міжнародному дослідженні PISA з читання

(PISA-2018), у Законі України «Про освіту» (2017), у Концепції «Нова українська школа» (2016), Державному стандарті базової середньої освіти (2020), «Стратегії розвитку читання на період до 2032 року» (2023), модельних навчальних програмах із зарубіжної літератури [12; 13], у дослідженнях Н. Бондаренко [1], С. Дячок [3], В. Капустіна [8], А. Панченкова, І. Старагіної, В. Терещенко [18]. У статтях авторів здійснено огляд нормативних документів, наукових напрацювань щодо понять «читання», «читацька грамотність учнів» [15; 17]; схарактеризовано авторські завдання для розвитку читацької грамотності учнів на основі тестових запитань PISA-2018 [5; 16]; окреслено окремі аспекти підготовки майбутніх учителів до формування читацької грамотності учнів на уроках української мови у 5 класі НУШ [17].

Матеріали та метод. Мета статті – схарактеризувати окремі аспекти змістового та методичного забезпечення фахової підготовки майбутніх учителів-словесників до формування читацької грамотності учнів НУШ на засадах дослідження PISA-2018. А завдання – окреслити ключові поняття дослідження; здійснити огляд створення проєктів у літній школі «Європейська якість навчання для кращої успішності учнів – 2022»; проаналізувати стан навчально-методичного забезпечення учнів 5 класу НУШ на прикладі шкільного предмета «Зарубіжна література»; розробити вправи, спрямовані на формування читацької грамотності учнів 5 класу НУШ на уроках зарубіжної літератури на засадах дослідження PISA-2018.

Для досягнення мети застосовані методи аналізу і синтезу інформації, отриманої з нормативних документів, наукових джерел, модельних навчальних програм, підручників із зарубіжної літератури для 5 класу; розробка вправ для дослідної роботи. Дослідна робота з апробації вправ, спрямованих на формування читацької грамотності учнів 5 класу НУШ на уроках зарубіжної літератури на засадах дослідження PISA-2018, проводилася у 2022/2023, 2023/2024 н.р. на базі Роменської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 5 Роменської міської ради Сумської області; брали участь 53 учні, 5 учителів-словесників.

Результати. Окреслимо ключові поняття дослідження «читацька грамотність школярів», «міжнародне дослідження якості освіти PISA-2018», «фахово-методична підготовка майбутніх учителів-словесників».

Сутність поняття «читацька грамотність школярів», особливості формування зазначеної якості представлено в рамковому документі «Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018» [10]: ідеться про вміння виявляти інформацію, надану в тексті в неявному вигляді, доводити надійність аргументів, підкріплюючи власні висновки

фактами з тексту та доказами, висловлювати припущення щодо нового розуміння тексту після його аналізу і добору аргументів.

У межах курсу «Методики навчання української літератури в ЗЗСО» з урахуванням опрацьованих джерел (Н. Бондаренко [1], «Національного звіту за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018» [10]) спільно зі студентами окреслюємо завдання Міжнародного дослідження якості освіти PISA, яке з 1997 року координує Організація з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). З-поміж завдань авторитетного дослідження – з'ясувати рівень ключових знань і вмінь учнів з читання, математики та природничо-наукових дисциплін, виявити здатність респондентів ефективно застосовувати набуті знання в нових, нестандартних ситуаціях. Учасникам упродовж двох годин запропоновано проаналізувати текст або уривок з тексту, в якому описано реальну життєву ситуацію або розкрито зміст певної проблеми. Запропоновано також і дотекстові тестові запитання кількох типів: вибрати одну правильну відповідь з-поміж чотирьох запропонованих варіантів; надати коротку або розгорнуту відповіді (окреслено в попередніх статтях авторів) [16].

З метою більш детально вивчити особливості розроблення тестових завдань у форматі PISA (сценарії для учня та вчителя) співавтори статті у серпні 2022 року взяли участь у літній школі Інституту педагогіки НАПН України Модуля Жана Моне «Європейська якість навчання для кращої успішності учнів» [5]. Проектна робота дозволила припускати: тексти для такого дослідження мають містити досить інформації, щоб читач/читачка зрозуміли його зміст і правильно відповіли на поставлені запитання в тесті; за форматом текст може бути як цілісним, так і перерваним або ж змішаним і містити, наприклад, інфографіку як додаткову інформацію для розуміння теми.

У попередніх публікаціях авторів [5; 16] представлено сценарії для учня та вчителя, текст за лекцією Ніла Геймана «Чому наше майбутнє залежить від читання?», завдання за текстом з короткою відповіддю та можливістю вибору одного із запропонованих (тестові); завдання з розгорнутою відповіддю (власна думка) та аргументів на її підтвердження; багатокomпонентні завдання на вміння працювати з кількома текстами та знаходження в них спільного і відмінного, аналізувати представлені точки зору, доводити власну думку, спираючись на факти, визначати, чи збігається думка автора одного твору з думкою автора іншого.

Участь у літній школі та розробка проектів стимулювала включити розділ «Формування читацької грамотності учнів на засадах дослідження PISA» до фахово-методичної підготовки майбутніх учителів, яку розглядаємо як компетентнісно орієнтований освітній процес, що, за В. Химинцем, зміщує «акценти із процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування особистісних цінностей і ставлень учнів, їх здатності практично діяти і творчо застосовувати здобуті знання й набутий досвід у різних ситуаціях» [20]. У межах розділу й оновле-

них тем було проведено дослідну роботу в Роменській загальноосвітній школі I–III ступенів № 5 Роменської міської ради Сумської області. Мета дослідної роботи – проаналізувати стан навчально-методичного забезпечення уроків зарубіжної літератури у 2023/2024 н. р., розробити вправи, спрямовані на формування читацької грамотності учнів на уроках зарубіжної літератури з урахуванням дослідження PISA.

Навчання зарубіжної літератури у 5–6 класах НУШ, як показує аналіз, здійснюється за такими модельними навчальними програмами: «Школа радості» (О. Ніколенко та ін.) [13], «Зарубіжна література» (Є. Волощук) [12], «Зарубіжна література» (Н. Богданець-Білоסקаленко та ін. (дет. [6])).

Концепція модельної навчальної програми (автор Є. Волощук [12]), як показує аналіз, спирається на особистісний підхід, а також естетичний, репрезентативний, інтердисциплінарний принципи; структура програми логічно пов'язана зі змістом і компонентами літературної освіти початкової школи, покроково набуття учнями предметних знань і розвиток ключових компетентностей у межах вікової групи п'ятикласників. Є. Волощук мету предмета вбачає в тому, щоб ознайомити з низкою творів зарубіжної літератури і водночас зберегти та розвинути інтерес до читання, що був закладений у початковій школі, забезпечити перехід учнів на новий і більш складний рівень осмислення художніх творів. Передбачено різні види роботи з текстом: бесіда за прочитаним з обговоренням моральних проблем, опрацювання таблиць та схем, завдання на порівняння образів, комплексне аналітичне обговорення, визначення теми та мікротеми твору.

Провідна ідея уроків, відповідно до модельної навчальної програми авторів О. Ніколенко, О. Ісаєва, Ж. Клименко та ін. [13], – формувати в учнів мотивацію до активного діалогу з книжкою, самостійного пошуку і критичного осмислення художніх творів; до використання сучасних бібліотечних та цифрових ресурсів у процесі індивідуальної роботи, у парі, мікрогрупі, колективі. Імпонує те, що авторів хвилює насамперед сформована здатність учня/учениці комплексно використовувати набуті знання, уміння, навички в різноманітних життєвих ситуаціях, здатність до соціальної адаптації до умов сучасного мультикультурного і різнополярного суспільства.

Вагомим компонентом роботи на заняттях з фахово-методичних дисциплін у вищій школі є аналіз шкільних підручників із зарубіжної літератури для 5 класу НУШ, зокрема їх відповідності навчальній програмі, змістової наповненості. Проілюструємо деякі аспекти шкільних підручників.

Підручник «Зарубіжна література» (О. Ніколенко) [14], як показує аналіз, створений на основі модельної програми «Школа радості» (2021, автор О. Ніколенко та ін.), містить тексти основних творів, а також покликання на електронні ресурси варіативних творів, які можна читати додатково за вибором учителя або ж самостійно. Крім художніх текстів, автори пропонують навчальні, науково-популярні та медіатексти. Виді-

лено рубрики «Літературна мандрівка», «Готуємося до читання», «Барви художнього твору», «У медіапросторі», «Читаємо з розумінням», «Любіть Україну», «Теорія літератури», «Артмайданчик»; представлено методичну систему «Класрум», яка забезпечує реалізацію очікуваних результатів: взаємодіяти усно, аналізувати та інтерпретувати, критично оцінювати інформацію, висловлювати власні думки, досліджувати мовні явища.

Зі студентами на заняттях коментуємо деякі з вправ. Так, наприклад, після прочитання японської народної казки «Момотаро або Хлопчик-Персик» учні виконують творче завдання: створити у стилі манга власний комікс за сюжетом казки (завдання 10, с. 28); під час обговорення німецької народної казки «Пані Метелиця» працюють у групах над проєктом «Прислів'я і приказки різних народів про працю і лінощі» (завдання 15, с. 40). На сторінці 158, запитання 14 підручника подано проблемні завдання рубрики «Життєві ситуації»: *Які із законів, придуманих Р. Кіплінгом, властиві для світу людей? У яких життєвих ситуаціях можна використати Закони Джунглів?* Наводимо і пояснюємо один-два приклади. Подібні творчі завдання поглиблюють розуміння проблем, що зазначені в тексті, а також дозволяють формулювати власні умовисновки.

Авторка підручника «Зарубіжна література. 5 клас» Н. Мілянська [11] особливу увагу приділяє художньому тексту; це не окремі уривки, а цілісні тексти, які надають повноцінну уяву про твір. Завдання дібрані так, що забезпечують максимальну роботу зі змістом твору. Наприклад, завдання 3, с. 100: Як поставилася до знахідки дружина Лісоруба? Як ви розумієте слова чоловіка: «Хіба не вічний холод у тій хаті, де люди з кам'яними серцями?». Такі запитання стимулюють міркувати над проблемами в літературному творі під кутом власного розуміння.

Відзначимо увагу до творчих видів роботи, формування евристичного мислення, емоційного інтелекту з долученням особистого досвіду учнів та їхнього зв'язку з повсякденним життям. Наприклад: на с. 49 є завдання від Фантазерчика: сформулювати правила гостинності до іноземців та іноземок, які потрапили у скрутні обставини.

Проаналізовані наукові джерела, національні звіти, модельні програми і підручники, участь у роботі літньої школи «Європейська якість навчання для кращої якості учнів – 2022» дають підстави виокремити вправи і завдання, які доцільно виконувати з метою формування життєво необхідної компетентності – читацької грамотності. З 2022/2023 навчального року на уроках зарубіжної літератури в 5 класах Роменської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 5 Роменської міської ради Сумської області здійснюється дослідна робота, до якої долучені учні, вчителі, а також студенти і магістранти Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка.

У дослідній роботі дотримувались принципу наступності. Ураховували, що учні початкової школи сприймають текст на рівні формування техніки читання та елементарного розуміння змісту прочитаного. Починаючи з п'ятого класу учень може самостійно узагальнювати прочитане, порівнювати, аналізувати, робити умовисновки. Під час засвоєння знань учень не повинен виконувати роль пасивного слухача; навпаки, якщо учні самостійно опрацювали різні джерела інформації, змогли виокремити потрібне та відтворити засвоєне, вони отримують певний досвід.

Завдання у форматі PISA було розроблено для різних видів уроків української та зарубіжної літератури: засвоєння нових знань; художнього сприйняття твору, поглибленої роботи з текстом твору, узагальнення вивченого. Розглянемо деякі із завдань, апробованих у межах дослідної роботи.

На уроці «Українська література. 5 клас» під час вивчення теми «Роль книги в житті людини. Література як художнє відтворення життя, побуту, звичаїв, духовно-моральних цінностей людини» пропонуємо ознайомитися з декількома джерелами інформації та виконати завдання:

1) текст з Інтернету «Чому важливо читати книги»:
Насправді, нині люди читають дуже багато – незліченні повідомлення, стрічка новин нон-стоп, улюблені блоги в Інтернеті... Але книги ніщо не замінить. Про користь читання книжок говорити у 21 столітті зайве, але ми задаємо американську експертку Жордін Корм'єр, яка виділяє чотири безсумнівні переваги читання книг:

1. Читання книг стимулює розумову діяльність людини, покращує пам'ять і підвищує творчий потенціал. Книжка може надихнути на створення проєктів, ідей або отримання будь-якого іншого цінного досвіду.

2. Читання допомагає розширити словниковий запас і підвищити інтелектуальний рівень. Відчуваючи себе компетентним у різних питаннях, людина стає більш впевненою у своїх силах і підготовленою до будь-яких життєвих викликів.

3. Читання книг розвиває соціальні навички і здатність до співпереживання. Занурюючись у незнайомі ситуації і знайомлячись з різними персонажами на сторінках книг, людина розширює рамки власних поглядів і починає краще розуміти інших людей.

4. Читання – це своєрідна форма релаксації, яка допомагає боротися зі стресом і поганим настроєм. Книга здатна одночасно і активізувати мислення, і розслабити, відволікти від проблем. Також читання – це прекрасний спосіб психологічного омолодження (<https://vmpdu.edu.vn.ua/biblioteka/chomu-vazhlyvo-chytaty-knygy>);

2) інфографіка:

Рис. 1. Роль книги в житті людини

3) перегляд відеоролика за покликанням <https://www.youtube.com/watch?v=vafIzTUq0b0&list=PPSV>.

Завдання, які виконують учні, такі: Чи вважаєш ти книгу своїм справжнім другом? Чому?; Переконай однокласників, що читати важливо; Запиши п'ять переваг читання книг, які, на твою думку, найважливіші.

Як показав аналіз виконаних завдань, учні зацікавлено працювали з різними видами тексту, прагнули виокремлювати головне, презентувати свою роботу, комунікувати у групі.

На етапі актуалізації опорних знань доцільно було запропонувати вправи «Лови помилку», «Вірю чи не вірю», «Віночок асоціацій», «Я – редактор», їх потребу пов'язуємо з важливістю зосереджувати увагу учня на тексті та його відповідності оригінальному викладу, уміти редагувати будь-який текст.

Під час перевірки домашнього завдання пропонуємо використовувати випереджувальні диференційні завдання: спонукаємо учнів самостійно працювати з різними джерелами інформації, виокремлювати потрібний матеріал, систематизувати його і презентувати класу. Це може бути і групова робота.

На етапі актуалізації опорних знань під час опанування теми «Образ Аліси, світ її уяви та захопливі пригоди. Персонажі, які оточують героїню» пропонуємо учням, пригадавши прочитаний текст казки Л. Керролла «Аліса в Країні Див», виправити змістові помилки у тексті:

Дівчинка Аліса занудьгувала, сидючи на березі моря без діла. Побачивши Чеширського Кота, вона стрибнула за ним у кролячу нору. Коли вона приземлилася, то помітила великий чотириногий стіл, на якому лежав срібний ключ. Аліса спробувала відкрити ним скриньку, але він виявився замалом. Потім Аліса зустріла Рожеву Гусинь, яка сиділа на дереві.

Така вправа формує навичку помічати невідповідності у тексті, розвиває увагу, концентрацію на необхідному матеріалі, ключових словах.

Під час уроку на тему «Іван Франко «Фарбований Лис». Роль діалогів у розкритті характеру головного героя. Морально-етична проблематика твору» пропонуємо учням ознайомитися з описом лиса як тварини, перш ніж охарактеризувати Лиса Микиту – літературного персонажа.

На заняттях зі студентами приділяємо увагу роботі з художнім, публіцистичним, науково-популярним текстом, коментуємо як одиничні (належать одному або кільком авторам та написані чи опубліковані в один час), так і множинним (складаються з частин, що належать декільком авторам, мають різні теми, опубліковані неодноразово). Навчаємось розрізняти типи, стилі текстів, структуру, тематику та проблематику на прикладі аналізу тем у шкільних підручниках.

Наприклад, під час вивчення теми «Слухаємо голоси природи» та засвоєння з учнями літературознавчого терміна «пейзаж» як словесного опису природи наводимо приклади із прозових творів, ліричних, навчальної літератури з подібним описом і пропонуємо п'ятикласникам з'ясувати, який із уривків зрозуміліший, емоційніший, естетично привабливіший.

Заняття фахово-методичної підготовки наповнюємо розробкою спільно з майбутніми вчителями тестових завдань. Наприклад, для шостого класу розробляємо тестові завдання на сприйняття змісту давньогрецького міфу «Прометей»:

Завдання 1. Хто привів титана Прометея в країну скіфів, щоб прикувати до скелі?

А. Гермес.

Б. Сила і Влада.

В. Гефест.

Г. Геракл.

Завдання 2. Поміркуйте, чому Гефесту складно виконувати наказ Зевса?

Завдання 3. Чи вартує така жертва Прометея? Можливо, варто було скоритися Зевсові?

Завдання 4. Завдяки кому припинилося страждання титана?

А. Зевсу.

Б. Прометею.

В. Фетіді.

Г. Гераклу.

Завдання 5. Яким персонажем міфу ви захоплюєтесь, кому співчуваєте, а кого засуджуєте? Аргументуйте свій вибір.

Тест створено за зразком завдань PISA. Він містить два питання на вибір однієї правильної відповіді – 1 і 4 завдання, питання на розуміння змісту викладеного – 2 завдання, власне бачення ситуації – 3 і 5 завдання. Ключ до тесту: 1. Б. 2. Бо він є другом Прометея, але боїться батька. Страх перемагає любов. Він слабкодушкий. 3. Вартує. 4. Б. 5. Прометеєм, Гефесту, Зевса.

Розроблені вправи і завдання дозволили уточнити змістове наповнення поняття «читацька грамотність» як групу вмій виявляти інформацію, надану в тексті в неявному вигляді, доводити надійність аргументів, підкріплюючи власні висновки фактами з тексту та неявними доказами, висловлювати припущення щодо нового розуміння тексту після його аналізу і добору контраргументів.

Висновки. Отже, на основі аналізу нормативних та наукових джерел, модельних навчальних програм, підручників із зарубіжної літератури для 5 класу, проведеної дослідної роботи окреслено ключові поняття дослідження. Поняття «читацька грамотність» уточнено як здатність особи до широкого розуміння тексту, пошуку нової інформації, її відтворення, інтерпретації змісту й формулювання власних умовисновків, осмислення й оцінювання змісту та форми тексту, групи вмій виявляти інформацію, надану в тексті в неявному вигляді, доводити надійність аргументів, підкріплюючи власні висновки фактами з тексту та неявними доказами, висловлювати припущення щодо нового розуміння тексту після його аналізу і добору контраргументів.

Огляд міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 та звітів ЗНО в об'єктиві читацької грамотності учнів за останні п'ять років свідчить про недоліки в освітньому процесі та зумовлює розробити комплекси вправ з формування читацької грамотності учнів НУШ.

З'ясовано, що модельні програми із зарубіжної літератури у 5–6 класах та підручники, розроблені на основі модельних програм, містять необхідну джерельну базу, щоб забезпечити успішний перехід від початкової освіти до базової середньої, а також на поступове набуття учнями предметних знань і розвиток читацької грамотності як ключової компетентності.

Розроблені вправи і завдання на формування у школярів читацької грамотності передбачають здатність взаємодіяти з текстом на інтерпретаційному рівні; критично оцінювати отриману інформацію, припускати, застосовувати набутий досвід у реальних життєвих ситуаціях.

Література:

1. Бондаренко Н. Формування читацької грамотності учнів у контексті стандартів PISA-2018 : методичні рекомендації. URL: https://lib.iitta.gov.ua/722178/1/%D0%91%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_1.pdf.
2. Державний стандарт базової середньої освіти. 2020. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/.
3. Дячок С. Компетентнісно орієнтовані завдання у підручнику української літератури як засіб формування читацької грамотності школярів. URL: https://lib.iitta.gov.ua/724501/1/%D0%94%D1%8F%D1%87%D0%BE%D0%BA_%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf.
4. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017, № 38–39, ст. 380. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
5. Збірник завдань у форматі PISA для розвитку читацької грамотності учнів. Частина 2 / Авторський колектив; уклад.: проф. Олена Локшина та проф. Оксана Заболотна ; за заг. ред. професора Олега Топузова. 2-ге електронне видання, доповнене. Київ : Педагогічна думка, 2023. 81 с. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-728-2-2023-81>.
6. Інститут модернізації змісту освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/movno-literaturna-osvitnia-haluz/zarubizhna-literatura/>.
7. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році. Мовно-літературна освітня галузь. 5–6 клас. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2023/09/12/IMR-2023-2024-Ukr.mova.12.09.2023.pdf>.
8. Капустін І.В. Актуальні проблеми щодо формування читацької грамотності учнів у сучасному вимірі. URL: file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD/Downloads/Jerelo_1_2021-65-70.pdf.
9. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
10. Мазорчук М. (осн. автор), Вакуленко Т., Терещенко В., Бичко Г., Шумова К., Раков С., Горох В. та ін. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018. Український центр оцінювання якості освіти. Київ : УЦОЯО, 2019. 439 с.
11. Мілянська Н. Зарубіжна література. 2022. URL: https://pidruchnyk.com.ua/1689-5_zarlit_milianovska.html.
12. Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Волощук Є.В.). URL: <https://drive.google.com/file/d/1SVNX7tUxE51cMICyoH4rlpfZ6CMMIY1H/view>.
13. Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Ніколенко О., Ісаєва О., Клименко Ж., Мацевко-Бекерська Л., Юлдашева Л., Рудницька Н., Туряниця В, Тихоненко С., Вітко М., Джангобекова Т.) URL: <https://drive.google.com/file/d/1VcmR4LmueemuTyXWO2wcaGO22ME-IEh/view?usp=sharing>.
14. Ніколенко О. Зарубіжна література : підручник для 5 класу. URL: <https://academia-pc.com.ua/wp-content/uploads/2022/02/nikolenko-zarubizhna-literatura-5-klas-vcz-akademiya.pdf>.
15. Семенов О.М. Підготовка вчителя української філології в умовах війни: європейські пріоритети та національний досвід. Trends in the Development of Philological Education in the Era of Digitalization: European and National Contexts : Scientific monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2023. P. 683–711. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-303-3-31>.
16. Семенов О., Плужник Ю. Формуємо читацьку грамотність: з досвіду роботи в літній школі «Європейська якість навчання для кращої успішності учнів – 2022». Збірник матеріалів VI Міжнародної наукової конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2022 в умовах турбулентності світу». Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред О.І. Локшиної. Київ–Тернопіль : Крок, 2022. С. 247–252. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-617-692-729-7-2022-296>.
17. Семенов О.М. Формування читацької грамотності учнів: від теорії до практики. *Українські студії в європейському контексті* : збірник наукових праць. 2023. Вип. 6. С. 108–121.
18. Старагіна І.П., Терещенко В.М., Панченков А.О. Нова українська школа: розвиток читацької компетентності в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання : навчально-методичний посібник. Харків : Соняшник, 2020. 176 с.
19. Стратегія розвитку читання на період до 2032 року : Розпорядження КМУ від 3 березня 2023 року. «Читання як життєва стратегія». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/190-2023-%D1%80#Text>
20. Химинець В. Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя. URL: <http://zakinppo.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49>.

References:

1. Bondarenko, N. Formation of students' reading literacy in the context of PISA-2018 standards: methodological recommendations. Retrieved from: https://lib.iitta.gov.ua/722178/1/%D0%91%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_1.pdf [in Ukrainian].
2. State standard of basic secondary education (2020). Retrieved from: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/ [in Ukrainian].
3. Dychok, S. Competence-oriented tasks in the Ukrainian literature textbook as a means of forming schoolchildren's reading literacy. Retrieved from: https://lib.iitta.gov.ua/724501/1/%D0%94%D1%8F%D1%87%D0%BE%D0%BA_%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf [in Ukrainian].
4. Law of Ukraine "On Education". *Vedomosti Verkhovnoyi Radyi (VVR)*. 2017, No. 38–39, Article 380. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
5. A collection of tasks in the PISA format for the development of students' reading literacy. Part 2 / Author's collective; comp.: prof. Olena Lokshina and Prof. Oksana Zabolotna; in general ed. Professor Oleg Topuzov. 2nd electronic edition, supplemented. Kyiv: Pedagogical thought, 2023. 81 p. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-728-2-2023-81> [in Ukrainian].
6. Institute of Modernization of the Content of Education. Retrieved from: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/movno-literaturna-osvitnia-haluz/zarubizhna-literatura/> [in Ukrainian].
7. Instructional and methodological recommendations for teaching subjects in general secondary education institutions in the 2023/2024 academic year. Linguistic and literary educational branch. 5th–6th grade. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2023/09/12/IMR-2023-2024-Ukr.mova.12.09.2023.pdf> [in Ukrainian].
8. Kapustin, I.V. Actual problems regarding the formation of students' reading literacy in the modern dimension. Retrieved from: file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD/Downloads/Jerelo_1_2021-65-70.pdf [in Ukrainian].
9. Concept of the New Ukrainian School. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].
10. Mazorchuk, M. (main author), Vakulenko, T., Tereshchenko, V., Bychko, G., Shumova, K., Rakov, S., Horokh, V. and others (2019). National report on the results of the international study of the quality of education PISA-2018. Ukrainian center for evaluating the quality of education. Kyiv: UTSOYAO. 439 p. [in Ukrainian].
11. Milyanovska, N. (2022). Foreign literature. Retrieved from: https://pidruchnyk.com.ua/1689-5_zarlit_milianovska.html [in Ukrainian].
12. Model curriculum "Foreign literature. 5–6 grades" for institutions of general secondary education (author: E.V. Voloshchuk). Retrieved from: <https://drive.google.com/file/d/1SVNX7tUxE51cMICyoH4rlpZ6CMMIY1H/vie> [in Ukrainian].
13. Model curriculum "Foreign literature. 5–6 grades" for general secondary education institutions (authors Nikolenko O., Isayeva O., Klymenko Zh., Matsevko-Bekerska L., Yuldasheva L., Rudnitska N., Turyanitsa V, Tikhonenko S., Vitko M., Dzhangobekova T.). Retrieved from: <https://drive.google.com/file/d/1VcmR4LmueemuTyXWO2wcaGO22ME-IIeH/view?usp=sharing> [in Ukrainian].
14. Nikolenko, O. (2022). Foreign literature. Textbook for 5th grade. Retrieved from: <https://academia-pc.com.ua/wp-content/uploads/2022/02/nikolenko-zarubizhna-literatura-5-klas-vcz-akademiya.pdf> [in Ukrainian].
15. Semenog, O.M. (2023). Training of a teacher of Ukrainian philology in the conditions of war: European priorities and national experience. Trends in the Development of Philological Education in the Era of Digitalization: European and National Contexts: Scientific monograph. Riga, Latvia: "Baltija Publishing". P. 683–711. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-303-3-31> [in Ukrainian].
16. Semenog, O., Pluzhnyk, Yu. (2022). Building reading literacy: from the experience of working in the summer school "European quality of education for better student success – 2022". Collection of materials of the VI International scientific conference "*Pedagogical comparative studies and international education – 2022 in the conditions of world turbulence*". Institute of Pedagogy of the National Academy of Sciences of Ukraine / For general ed. O.I. Noodles. Kyiv–Ternopil: Krok. P. 247–252. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-617-692-729-7-2022-296> [in Ukrainian].
17. Semenog, O.M. (2023). Formation of students' reading literacy: from theory to practice. *Ukrainian studies in the European context: a collection of scientific works*. Issue. 6. Pp. 108–121 [in Ukrainian].
18. Staragina, I.P., Tereshchenko, V.M., Panchenkov, A.O. (2020). New Ukrainian school: development of reading competence among primary school students in the system of integrated education: educational and methodological manual. Kharkiv: Sonyashnyk. 176 p. [in Ukrainian].
19. Strategy for the development of reading for the period until 2032: Order of the CMU dated March 3, 2023. "Reading as a life strategy". Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/190-2023-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
20. Khymynets, V. Competency approach to teacher's professional development. Retrieved from: <http://zakinppo.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49> [in Ukrainian].